

DESIGN

Особливості дизайну поліфункціональних малих архітектурних форм: композиційні схеми

Л. В. Обуховська

Національний авіаційний університет, Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: lyubavaline@i.ua

Paper received 28.01.18; Accepted for publication 05.02.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-156VI26-03>

Анотація. Сьогодні роль і місце малих архітектурних форм у дизайні архітектурного середовища помітно змінилася. Враховуючи розширення функціонального ряду та місць встановлення цих об'єктів у просторі, виникають нові аспекти відносно їх зовнішнього вигляду. У статті з позиції предметного дизайну розглядаються поліфункціональні малі архітектурні форми як нові перспективні об'єкти дизайну. На основі основних засобів композиції розроблено композиційні схеми поліфункціональних малих архітектурних форм, які дають можливість значної варіативності та індивідуальності створюваних об'єктів.

Ключові слова: мала архітектурна форма, дизайн, поліфункціональність, унікальність, композиційна схема.

Вступ. У сучасному місті взаємозв'язок людини з його оточенням і сама структура урбанізованого середовища ускладнюється. Постійно перебуваючи в оточенні багатоповерхової забудови, мешканець міста все більше втрачає зв'язок із живою природою і відчуття співмасштабності до свого оточення. Тому таке істотне значення набуває естетика деталей міського середовища.

На даному періоді свого становлення Україна виходить на міжнародну арену, зовнішній вигляд міст, особливо густонаселених, має вирішальне значення, наприклад, для приваблення туристів і мігрантів. Одним із ключових елементів при формуванні враження від міст є малі архітектурні форми, які повсюдно супроводжують мешканців і його гостей. Саме їх прерогативою залишається забезпечення важливого для сприйняття міського простору, що постійно змінюється, переходу з людського розміру до габаритів будівель, вулиць і площ.

Сьогодні про малі архітектурні форми можна говорити як про цілком самостійні об'єкти предметного дизайну, а виходячи з цього, що кожна мала архітектурна форма має свої структурні особливості, певний зовнішній вигляд, функцію і створена для встановлення у конкретному середовищі. Нині у матеріальному світі існує тенденція до розширення функцій того чи іншого простору, приладу, речі і т.д., тому варто її застосувати до створення подібних малих форм.

Короткий огляд публікацій за темою. У переважній більшості науково-популярних джерел ХХ століття зазначається, що малі архітектурні форми як елементи наповнення середовища мають яскраво виражене «архітектурне» походження. Саме тому вони завжди описувалися з позиції архітектури і досить вузько, мимохідь. Таким опосередкованим чином їх розглядали у своїх роботах А.Єфімов, Г.Мінервін, В.Шимко [2] – в архітектурному ракурсі, Н.Ганкіна [1], В.Кучерявий [3] – у середовищному. Умовно дизайнський аспект досліджував В.Свідерський [6]. З точки зору предметного дизайну малі архітектурні форми цілеспрямовано досі не розглядалися.

Мета. Враховуючи розширення функціонального ряду та місць встановлення малих архітектурних форм у середовищі, виникають нові аспекти відносно їх зовнішнього вигляду, власне, їх композиції. Беручи до уваги сучасні тенденції в архітектурній і дизайнерській індустрії, деякі аспекти дизайну у створенні нових малих архітектурних форм варто розглянути ширше і запропонувати можливі варіанти композиційних схем нових об'єктів, адаптуючи до нинішніх трендів у вказаних галузях.

Матеріали та методи. Методом спостереження і аналізу визначено, що сучасна тенденція дизайну малих архітектурних форм тяжіє до нестандартності й оригінальності художніх рішень. Узагальнюючи зібраний візуальний ряд малих форм була здійснена спроба вивести найбільш дієві та реалістичні композиційні схеми з їх наочним представленням на прикладі у 3D змодельованих моделей.

Результати та їх обговорення. Малі архітектурні форми, які оцінюються, перш за все, за своїм естетичним або утилітарним значенням, займають своє особливе і вагоме місце у ландшафтній архітектурі та будівництві в цілому. На протигагу явному підкресленню суто конкретної функції у благоустрої ще двадцятирічної давності, сучасна тенденція дизайну малих архітектурних форм завдяки стрімкому технологічному розвитку представляє собою певний художній образ і гармонійне поєднання з навколишнім середовищем.

Аж до кінця ХХ століття масштаби будівництва в країні визначали вимоги до типізації, уніфікації та стандартизації малих архітектурних форм та інших елементів благоустрою. Типові малі архітектурні форми і тоді, і нині застосовуються в умовах масової забудови. Типізація малих архітектурних форм поки йде за двома напрямками. З одного боку, випущені та діють альбоми малих архітектурних форм із різноманітною номенклатурою, з іншого боку, є пропозиції зі створення набору типових елементів, з яких можуть збиратися різноманітні малі архітектурні форми. Але, крім цього, типові малі форми можуть сполучатися з індивідуальними. Пропорційні співвідношення таких сполучень залежить від значення території їх розмі-

щення для населеного пункту або окремого (приватного) замовника, статусу останнього та характеру малих форм.

Проте існує два негативних моменти у встановленні типових малих архітектурних форм: по-перше, знеособлення ділянок благоустрою через постійні набридливі необґрунтовані повтори, а по-друге, розробка типових серій для масового розміщення у житлових, іноді схожих між собою, районах багатьох міст країни, що повсюдно використовувалося у колишньому СРСР. Так втрачалося індивідуальне обличчя чималої кількості міст.

З початку XXI століття серед прогресивних кіл будівничої сфери склалася тенденція до створення можливостей індивідуальних рішень у конкретному середовищі, ліквідація типовості та одноманітності у просторових об'єктах. Звідси – у індивідуальному виготовленні малих архітектурних форм можна виокремити два способи: перший – виготовлення невеликих авторських партій, тобто серій, другий – створення виключно ексклюзивних малих форм шляхом індивідуального замовлення для конкретного ансамблю або окремого просторового осередку, або для підкреслення певного стилю будівлі.

Сьогодні малі архітектурні форми виконують завдання підвищення комфорту перебування людини в міському і парковому середовищі, зручності її соціальних контактів, відпочинку, комунікацій, а також привнесення естетики в суспільство. І для забезпечення позитивного їх сприйняття доцільніше встановлювати індивідуальні малі архітектурні форми.

Нинішня багатовекторна художньо-конструктивна діяльність у світі потребує індивідуального і комплексного підходів у проектуванні принципово нових об'єктів. Такими в міському просторі у найближчому майбутньому можуть стати поліфункціональні малі архітектурні форми, які можуть бути і в основному є самостійними повноцінними сучасними композиціями.

Поліфункціональна мала архітектурна форма – це цілісний, композиційно завершений об'єкт, в якому доцільно поєднано кілька різних за призначенням видів, по суті функцій, простих малих архітектурних форм з точки зору визначеного місцезонашування об'єкту і художнього задуму дизайнера [4].

Блокування кількох функцій – один із принципів формування малих архітектурних форм (за Н.З.Ганкіною [1]). Унікальність поліфункціональності і полягає у тому, щоб за мінімум художніх засобів поєднати кілька функцій і не втратити лаконічності та привабливості форми, зручності та релаксаційної властивості, миловидності та завершеності образу, враховуючи сучасні тенденції в дизайні й архітектурі, новітні технології та матеріали [5].

При їх формуванні варто користуватися розгалуженою класифікацією поліфункціональних малих архітектурних форм [7], які дають можливість значної варіативності створюваних об'єктів, причому різної комбінації функцій, зовнішнього вигляду, змісту і локації без шкоди для практичного результату, але з користю для художнього враження, яке формує ще одне функціональне завдання у створенні поліфункці-

ональних малих архітектурних форм для конкретного простору [5].

Однією з особливостей дизайну поліфункціональних малих архітектурних форм є композиційні (компонувальні) схеми – найбільш дієві та реалістичні для задіяння, за якими поєднуються та упорядковуються складові елементи в єдиний завершений і привабливий об'єкт.

На першому етапі створення поліфункціональної малої архітектурної форми слід принципово визначити тип композиції (див. табл. 1), а також композиційну взаємозалежність складових частин новостворюваного об'єкту, яка може бути (див. табл. 2):

- цілісна, у якій форма виглядає як композиційно єдиний осередок;
- членована, де у формі композиційно виокремлюються кілька частин за трьома проявами закономірності – рівнозначна, підпорядкована, метрична.

На другому етапі формування поліфункціональної малої архітектурної форми варто продумати, чи буде проєктований об'єкт симетричним (див. табл. 3) і за якою із розроблених схем буде розвиватися композиція у горизонтальній і вертикальній площині (див. табл. 4 і 5). Ці схеми дають можливість значної варіативності та індивідуальності створюваних об'єктів, а значить їх ексклюзивності, що цінно.

Висновки. З огляду на сучасні тенденції у їх дизайні можна говорити про унікальність та індивідуальність нових об'єктів.

Таблиця 1. Типи композиції поліфункціональних малих архітектурних форм

Площинна (фронтальна)	Об'ємна	Просторова
		

* Усі представлені моделі – розробка автора.

Таблиця 2. Композиційна взаємозалежність складових частин поліфункціональних малих архітектурних форм

Вид взаємозалежності частин	Прояв закономірності	Наочний приклад *
Цілісна	–	
Членована	Рівнозначна	
	Підпорядкована	
	Метрична	

* Усі представлені моделі – розробка автора.

Сучасний технологічний прогрес у поєднанні з художнім образом дають змогу досягнути максимальної ефективності використання малих архітектурних форм шляхом збільшення їх функцій у одному об'єкті з метою виконання функціонального навантаження на конкретний міський осередок і його вдале опорядження.

Таблиця 3. Композиційні схеми дизайну поліфункціональних малих архітектурних форм за симетричністю елементів

Вид симетрії	Схема	Наочний приклад *
Симетрична 4-секторна (6-, 8-, ... N-)		
Дзеркальна (суміжна)		
Дисиметрична (протилежна)		
Асиметрична		

* Усі представлені моделі – розробка автора.

Таблиця 4. Композиційні схеми дизайну загальної структури поліфункціональних малих архітектурних форм у вертикальній площині

Вид композиції	Схема	Наочний приклад *
Однорівнева		
Пірамідальна		
Домінантна		
Різнорівнева		

* Усі представлені моделі – розробка автора.

Сучасні світові тенденції, що полягають у комфорті та привабливості простору перебування людини, дик-

тують різноманіття форм та функцій малих архітектурних форм з огляду на їх поліфункціональність і художній образ, що, у першу чергу, впливає на композицію об'єкта, на композиційні взаємозв'язки і схеми у його структурі.

Таблиця 5. Композиційні схеми дизайну загальної структури поліфункціональних малих архітектурних форм у горизонтальній площині

Вид композиції	Схема	Наочний приклад *
Лінійна		
Центрична		
Кругова		
Хрестоподібна		
Віялоподібна		
Ритмічна		
Складена		
Хаотична		

* Усі представлені моделі – розробка автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганкіна Н. З. Малые архитектурные формы, элементы благоустройства и оборудования городских территорий / Н.З.Ганкина. // Ландшафтная архитектура: Краткий справочник архитектора / Под ред. И.Д.Родичкина. – К.: Будивельник, 1990. – С. 281-307.
2. Дизайн: Иллюстрированный словарь-справочник / Г.Б.Минервин, В.Т.Шимко, А.В.Ефимов и др. – М.: Архитектура-С, 2004. – 288 с.
3. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць: Підручник / В.П.Кучерявий. – Львів: Світ, 2005. – 456 с.: іл.
4. Обуховська Л.В. До питання використання у термінології дизайну поняття «поліфункціональні малі архітектурні

- форми» // Теорія та практика дизайну: Збірник наукових праць / Мистецтвознавство. – К.: «ЦП «Компринт», 2017. – Вип. 12. – С. 174-182.
5. Обуховська Л.В. Засади проектування малих архітектурних форм у міському середовищі та інтер'єрах // Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка: Колективна монографія [наук. ред.: О.В.Безручко]. – К.: Видав. Центр КНУКіМ, 2016. – Т. 3. – С. 148-176.
6. Свідерський В.М. Малі архітектурні форми. Вид. 2-е, переробл. і доп. / В.М.Свідерський – К.: Будівельник, 1976. – 62 с.: іл.
7. Яценко Е., Недашковський Б., Онищенко В., Шитова К., Обуховская Л. Классификация полифункциональных малых архитектурных форм // Creativitate. Tehnologie. Marketing: Al IV-lea Simpozion international, 26-28 oct. – Chisinau: Univ. Tehn. a Moldovei, 2017. – С. 71-76.

REFERENCES

1. Gankina, N. Z. Small architectural forms, elements of accomplishment and equipment of city territories // Landscape architecture: Short reference book of architect, Kyiv, 1990. P. 281-307.
2. Design: Illustrative dictionary-reference book // Architecture-S. Moskow, 2004. 288 p.
3. Kucheryavuj, V.P. Landscaping of populated places: Textbook. Lwiw, 2005. 456 p.
4. Obukhovska, L. V. To the question of the use in terminology of design of concept «polifunctional small architectural forms» // Theory and practice of design: Arts. Kyiv, 2017. #12. P. 174-182.
5. Obukhovska, L. V. Principles of designing of the small architectural forms in the urban environment and interiors // Arts. Social communications. Media pedagogic: Collective monograph. Kyiv, 2016. #3. P. 148-176.
6. Sviderskyj, V. M. The small architectural forms. Kyiv, 1976. 62 p.
7. Yatsenko, E., Nedashkivskyj, B., Onyshchenko, V., Shytova, K., Obukhovska, L. Classification of polifunctional small architectural forms // Creativity. Technology. Marketing: The 4-th international symposium, 26-28 oct. Chisinau, Tehn. Univ. of Moldova, 2017. – P. 71-76.

Features of design of polifunctional small architectural forms: composition schemes

L. V. Obukhovska

Abstract. Today a role and place of small architectural forms in design of architectural environment changed visibly. Taking into widening of functional row and places of establishment of these objects in space, there are new aspects in their outward appearance. In the article from position of subject design polifunctional small architectural forms as new perspective design objects are considered. On the basis of main composition means, the composition schemes of polifunctional small architectural forms, that give an opportunity of great variations and individuality of created objects, were worked out.

Keywords: *small architectural form, design, polifunctionality, unicity, composition scheme.*

Особенности дизайна полифункциональных малых архитектурных форм: композиционные схемы

Л. В. Обуховская

Аннотация. Сегодня роль и место малых архитектурных форм в дизайне архитектурной среды заметно изменилась. Учитывая расширение функционального ряда и мест установления этих объектов в пространстве, возникают новые аспекты относительно их внешнего вида. В статье с позиции предметного дизайна рассматриваются полифункциональные малые архитектурные формы как новые перспективные объекты дизайна. На основе основных средств композиции разработаны композиционные схемы полифункциональных малых архитектурных форм, которые дают возможность значительной вариативности и индивидуальности создаваемых объектов.

Ключевые слова: *малая архитектурная форма, дизайн, полифункциональность, уникальность, композиционная схема.*